

Creative Commons Attribution –
NonCommercial 4.0 International License

Izvorni znanstveni rad

<https://doi.org/10.31784/zvr.11.1.1>

Datum primitka rada: 4. 1. 2022.

Datum prihvaćanja rada: 19. 5. 2022.

DETERMINANTE POTPORE LOKALNOG STANOVNIŠTVA RAZVOJU TURIZMA

Daniela Soldić Frleta

Dr. sc., docentica, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu,
Primorska 46, 51 410 Opatija, Hrvatska; e-mail: danielas@fthm.hr

Dora Smolčić Jurdana

Dr. sc., redovita profesorica u trajnom zvanju, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu,
Primorska 46, 51 410 Opatija, Hrvatska; e-mail: doras@fthm.hr

SAŽETAK

S obzirom na činjenicu da je uloga lokalnog stanovništva ključna u razvoju održivog turizma od velike je važnosti kontinuirano mjeriti, ispitivati i pratiti njihovu percepciju i stavove prema turističkim aktivnostima u njihovoj zajednici. Uzimajući u obzir ekonomske, sociokulturne i ekološke utjecaje turizma, ova studija istražuje ulogu percepcije stanovnika o navedenim utjecajima, razine njihove informiranosti o turističkim aktivnostima kao i socio-demografskih karakteristika u razini njihove potpore razvoju turizma. Istra je odabrana kao područje istraživanja jer se radi o županiji koja privlači najveći broj turista u Hrvatskoj, a zbog kontinuiranog rasta broja turista potrebno je analizirati kako se stanovnici nose s takvim trendovima i podržavaju li takav razvoj. U tu svrhu provedeno je terensko istraživanje u kojem je prikupljen 865 ispravno ispunjen anketni upitnik. Prikupljeni podaci su analizirani primjenom metoda deskriptivne statističke analize, analize pouzdanosti i regresijske analize. Rezultati ukazuju na to da što su percepcije ekonomskih i sociokulturnih utjecaja turizma pozitivnije, to je veća potpora lokalnog stanovništva njegovom daljnjem razvoju. S druge strane, percepcije o utjecaju turizma na okoliš, kao i socio-demografske karakteristike stanovnika, nisu se pokazale kao značajni prediktori potpore razvoju turizma. Zanimljiv nalaz se odnosi na činjenicu da, kada je riječ o potpori razvoju turizma, nema značajnih razlika između stanovnika koji žive na obali Istre i onih koji žive udaljenije od mora.

Ključne riječi: turizam, percepcije stanovnika, utjecaji turizma, potpora, Istra

1. UVOD

Turističke su destinacije u godinama prije COVID-19 pandemije bilježile brzi razvoj, često potaknute očekivanim pozitivnim ekonomskim učincima turizma, ali nerijetko zanemarujući druge utjecaje turističkog razvoja. Takvi razvojni procesi su u nekim visoko posjećenim destinacijama (kao što su Barcelona, Venecija i Dubrovnik) rezultirali velikim nezadovoljstvom lokalnog stanovništva.

Općenito je poznato da učinci turizma mogu biti pozitivni i negativni i kao takvi na različite načine utječu na živote lokalnog stanovništva (Jafari, 2001; Jurowski *et al.*, 1997; Kim *et al.*, 2013; Wang i Pfister, 2006). Kako održivi razvoj turizma podrazumijeva da lokalno stanovništvo ima najvažniju ulogu u procesu planiranja razvoja turizma (Choi i Sirakaya, 2005), važno je razumjeti njihove stavove o utjecajima koje turizam generira u okruženju u kojem žive sve u cilju postizanja dugoročne održivosti (Ap, 1992; Ritchie i Inkari, 2006). Allen *et al.* (1988.) i Ritchie i Inkari (2006) ističu kako bi, iako su mnogi autori istraživali utjecaje turizma na destinaciju i lokalno stanovništvo, oni i dalje trebali biti u fokusu istraživača kada je riječ o osiguranju održivosti na duge staze, a koja se može postići samo ako su dionici voljni biti uključeni u proces planiranja turizma (Byrd, 2007) i daju mu potporu. Istraživanja su pokazala da stanovnici različito percipiraju razvoj turizma (Zhang *et al.*, 2006) ovisno o velikom broju čimbenika (od socio-demografskih karakteristika, fazi životnog ciklusa destinacije u kojoj žive i slično). Upravo je zato potrebno kontinuirano pratiti kako lokalno stanovništvo percipira učinke i stanje turizma u njihovoj destinaciji (Allen *et al.*, 1998) jer su percepcije učinaka povezane s njihovim ponašanjem i potporom turizmu (Andriotis i Vaughan, 2003). Lokalno stanovništvo i njihova potpora nezamjenjivi su kada je u pitanju planiranje i upravljanje održivim razvojem turizma (Ramseook-Munhurrin i Naidoo, 2011). Uzimajući u obzir ekonomske, sociokulturne i ekološke utjecaje turizma, ova studija istražuje ulogu percepcije stanovnika o navedenim utjecajima, njihove informiranosti o turističkim aktivnostima kao i socio-demografskih karakteristika u razini njihove potpore razvoju turizma. Rezultati istraživanja nude menadžmentu destinacije važne uvide koje bi trebali biti uzeti u obzir pri planiranju budućeg razvoja turizma.

2. PREGLED LITERATURE – POTPORA LOKALNIH STANOVNIKA RAZVOJU TURIZMA

Posljednjih godina istraživači se sve više usredotočuju na utjecaje turizma kao i na istraživanje o tome kako te učinke percipira lokalno stanovništvo (Hadinejad *et al.* 2019). Glavni razlog tome leži u činjenici da stavovi i potpora stanovnika igraju važnu ulogu u planiranju turizma (Ap, 1992). Stoga, da bi destinacija bila uspješna i održiva, potrebno je osigurati takav razvoj turizma na koji stanovništvo gleda pozitivno i u kojem se negativni utjecaji svode na najmanju moguću mjeru. Williams i Lawson (2001) su dosadašnja istraživanja podijelili u dvije kategorije, gdje prva kategorija uključuje istraživanja vezana uz lokalne zajednice (u kojima su lokalne zajednice u većini slučajeva definirane zemljopisno ili politički). Druga se kategorija odnosi na pojedinačna istraživanja koja se fokusiraju na individualnu razinu ispitanika i procjenjuju povezanost njihovih socio-demografskih varijabli i stavove prema turizmu. Neke studije mogu spadati u obje kategorije budući da se bave pitanjima zajednice i pojedinca (William i Lawson, 2001). Ova studija spada u potonju kategoriju budući da istražuje povezanost percepcije stanovnika i njihovih socio-demografskih obilježja s razinom njihove potpore razvoju turizma.

Pregled prethodnih istraživanja o utjecajima turizma ukazuje na četiri dimenzije percepcije turističkih učinaka: ekonomsku, društvenu, kulturnu i okolišnu (Ramseook-Munhurrin i Naidoo, 2011). Zbog značajne uloge lokalnog stanovništva u upravljanju i planiranju razvoja turizma u destinaciji, mnogi su autori prepoznali važnost istraživanja njihovih stavova o njegovom budućem razvoju (npr. Gurosoy i Rutherford, 2004; McGehee i Andereck, 2004; Styliadis *et al.*, 2014; Ramseook-Munhurrin

i Naidoo, 2011; Vidal Rua, 2021). Andriotis i Vaughan (2003) naglašavaju kako percepcija lokalnog stanovništva o utjecajima turizma utječe na njihov opći stav prema turizmu, primjerice neki su autori utvrdili da percipirani utjecaji turizma značajno predviđaju potporu stanovnika razvoju turizma, kao i da snažnija percepcija pozitivnih učinaka dovodi do jače potpore turizmu (Soldić Frleta i Đurkin Badurina, 2019; Vidal Rua, 2021). Navedeno je u skladu s teorijom socijalne razmjene koja je široko prihvaćena u kontekstu turizma, posebice nakon istraživanja koje je objavio Ap (1992). Ova teorija gleda na stavove stanovnika prema razvoju turizma kao na kompromis između koristi i troškova koje stanovnici percipiraju (Zhang et al. 2006). U pogledu ekonomskih učinaka, Akis et al. (1996) su ukazali na to da stanovnici smatraju da su upravo ekonomske koristi najvažnije kada je u pitanju razvoj turizma. Posljedično, stanovnici koji percipiraju veće ekonomske koristi pozitivnije percipiraju i opće ekonomske učinke turizma u odnosu na ostale stanovnike (McGehee i Andereck, 2004; Ramseook-Munhurrin i Naidoo, 2011; Sirakaya et al, 2002). Nadalje, rezultati istraživanja Vodeb et al. (2021) su pokazali kako su oni koji su zaposleni ili ekonomski ovisni o turizmu kritičniji prema utjecajima turizma u odnosu na one stanovnike koji nisu ekonomski povezani s turizmom.

Pored ekonomskih, i društveni i kulturni utjecaji su također prepoznati kao važni čimbenici potpore stanovnika razvoju turizma (Andriotis i Vaughan, 2003; Zhang et al., 2006) jer utjecaji turizma iz bilo kojeg aspekta koji izazivaju neugodnost ili određeni otpor kod stanovnika mogu dovesti u pitanje održivi razvoj turizma (Zhang et al. 2006). Rasoolimanesh i Seyfi (2021) ističu kako bi se buduća istraživanja vezana uz percepciju i stavove stanovnika trebala fokusirati na recentnije probleme i izazove turističkog razvoja, kao što su pretjerani turizam (*overtourism*), brzi razvoj tehnologije, ali i utjecaj COVID-19 pandemije koja je u jednom trenutku sve ostale probleme pomakla u drugi plan.

Nadalje, utvrđeno je i kako lokalno stanovništvo češće pokazuje određene zabrinutosti upravo vezano za negativne utjecaje na okoliš (Ramseook-Munhurrin i Naidoo, 2011). Primjerice, Long (2011) je utvrdio da lokalna zajednica u Vijetnamu podržava razvoj turizma isključivo zbog društveno-kulturnih i ekoloških prednosti koje turizam donosi, a ne zbog ekonomskih koristi. Nadalje, mnoge studije su pokazale kako je veliki broj socio-demografskih čimbenika povezan sa stavovima stanovnika prema turizmu, kao što su spol, dob (Muresan et al., 2016; Ritchie i Inkari, 2006; Weaver i Lawton, 2001; Williams i Lawson, 2001), prihod (Ritchie i Inkari, 2006, Williams i Lawson, 2001) ili duljina boravka (Allen et al., 1998; Ritchie i Inkari, 2006) i status zaposlenja (Williams i Lawson, 2001). Međutim, potrebno je napomenuti da kada je riječ o socio-demografskim varijablama, studije pokazuju dosta različite rezultate, a u mnogim slučajevima nisu utvrđene povezanosti između socio-demografskih varijabli i stavova prema turizmu (Ritchie i Inkari, 2006). Slično je i s rezultatima povezanim s potporom razvoju turizma gdje različiti autoru dolaze do različitih i ponekad oprečnih rezultata. Tako su primjerice rezultati istraživanja Andereck i Vogt-a (2000) pokazali kako nijedan od negativnih utjecaja turizma ne rezultira nedostatkom potpore razvoju turizma, ali i da pozitivni stavovi ne moraju nužno biti povezani s podrškom razvoju. Dok su s druge strane primjerice Ap (1992) i Vidal Rua (2021) utvrdili da je snažnija percepcija pozitivnih utjecaja turizma povezana s višom razinom potpore turizmu.

Williams i Lawson (2001) naglašavaju kako istraživanja percepcija stanovništva o utjecajima turizma pruža destinacijskom menadžmentu vrijedne informacije čime se unapređuje razumijevanje o tome zašto stanovnici podržavaju ili pak ne podržavaju turizam. Sukladno tim informacijama

mogu odlučiti o razvojnim pravicima koji će minimizirati negativne i maksimizirati pozitivne utjecaje i na taj način osigurati potporu stanovnika razvoju turizma (Ritchie i Inkari, 2006). Analizirajući prethodna istraživanja, može se zaključiti da dosadašnji rezultati nisu usklađeni, odnosno da se percepcije stanovnika o razvoju turizma kao i determinante potpore lokalnog stanovništva razvoju turizma razlikuju od studije do studije (Ramseook-Munhurrun i Naidoo, 2011), što ukazuje na potrebu daljnjih istraživanja u različitim okruženjima, odnosno u različitim turističkim destinacijama. U tom smislu, Hadinejad *et al.* (2019) naglašavaju potrebu istraživanja stavova o turizmu od strane lokalnih stanovnika onih zemalja, posebice u Europi, Bliskom istoku i Africi, u kojima se takva istraživanja daleko rjeđe provode.

3. PODRUČJE I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Za područje istraživanja odabrana je Istarska županija u kojoj živi 208.055 stanovnika, što čini 4,85 % stanovništva Hrvatske. Istarska županija je najposjećenija županija u Hrvatskoj, u kojoj je broj turista iz godine u godinu stalno rastao sve do COVID-19 pandemije. Istarska županija je u 2019. godini zabilježila 4,5 milijuna dolazaka i 26,4 milijuna noćenja, što čini gotovo 28,9 % ukupnih noćenja u Hrvatskoj. U 2019. godini u Istri je u odnosu na 2018. zabilježeno 3,4 % više dolazaka i 0,8 % više noćenja. Velika većina turista su stranci iz glavnih tržišta Njemačke, Austrije, Slovenije i Italije (DZS, 2020). Pandemija COVID-19 je kao i na ostale destinacije, značajno utjecala i na turističke rezultate Istarske županije, no ona i u ovako izazovnim okolnostima ostvaruje iznadprosječne rezultate.

Prikupljanje podataka provedeno je terenskim istraživanjem tijekom cijele 2018. i završeno je krajem siječnja 2019. godine. U tom je razdoblju prikupljeno 865 ispravno ispunjenih upitnika koji čine osnovu za analizu podataka. Ispitanici su bili stanovnici Istarske županije. Ispitanicima se nasumično odabrani na različitim mjestima u obalnim i kopnenim dijelovima županije. Ispitanici mlađi od 18 godina bili su isključeni, a svi su upitnici prikupljeni odmah nakon ispunjavanja u nazočnosti anketara.

Upitnik je izrađen na temelju pregleda postojeće literature koja je obuhvaćala istraživanja stavova lokalnog stanovništva o učincima turizma kao i potpore razvoju turizma (Meimand *et al.*, 2017; McGehee i Andereck, 2004; Yoon *et al.*, 2001; i drugi). Upitnik se sastoji od 32 čestice koje se odnose na percepcije različitih utjecaja turizma i na potporu razvoju turizma. Od ispitanika se tražilo da ocijene razinu slaganja sa svakom tvrdnjom na Likertovoj skali od pet stupnjeva, od potpuno se ne slažem (1) do potpuno se slažem (5). Posljednji dio upitnika prikupljao je socio-demografska obilježja ispitanika (mjesto stanovanja, dob, spol, obrazovanje, prihode, zaposlenje).

Metode deskriptivne statističke analize korištene su za opis demografskih obilježja ispitanika, izračunati su Cronbach alpha koeficijenti kako bi se potvrdila primjerenost ljestvica koje se koriste za mjerenje utjecaja turizma i potpore turizmu. Regresijska analiza primijenjena je u svrhu utvrđivanja determinanti potpore stanovnika budućem razvoju turizma.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Tablica 1 sumarno prikazuje profil ispitanika iz koje je vidljivo kako žene čine 46,4 %, a muškarci 53,6 % uzorka. Većina ispitanika živi u obalnom dijelu Istre (70,6 %). Prosječna dob ispitanika je 36,14

godina. Većina ispitanika je srednjoškolskog obrazovanja (62,1 %), a 30,0 % ispitanika ima završen preddiplomski studij. Većina ispitanika iskazuje prosječni mjesečni prihod između 661 € i 2600 € (75,6%). Uz to, 22,5 % ispitanika izravno je ili neizravno zaposleno u turizmu, dok je većina zaposlena u drugim djelatnostima (35 %). Ispitanici u prosjeku u Istarskoj županiji žive 31,19 godina (Tablica 1).

Tablica 1. Profil ispitanika

Varijabla	Frekvencija	%
Spol		
Ženski	464	46.4
Muški	401	53.6
Prebivalište		
Obalni dio	611	70.6
Unutrašnjost	254	29.4
Obrazovanje		
Osnovna škola	29	3.2
Srednja škola	536	62.1
Viša škola	260	30.0
Fakultet i više	40	4.6
Prosječni mjesečni prihod		
Manje od 660 €	162	18.7
661 € – 1.300 €	310	35.8
1.301 € – 2.000 €	212	24.5
2.001 € – 2.600 €	106	12.3
2.601 € – 3.300 €	30	3.5
3.301 € – 4.000 €	15	1.7
4.001 € i više	28	3.2
bez odgovora	2	0.2
Status		
Zaposlen/a u turizmu	195	22.5
Zaposlen/a u drugim djelatnostima	302	35.0
Nezaposlen/a	26	3.0
Umirovljen/a	63	7.3
Student/ica	258	29.8
Ostalo	21	2.4
Prosječna dob	36.14	
Prosječna duljina života u Istarskoj županiji	31.19	

Izvor: Rezultat istraživanja

U prvom dijelu upitnika ispitanici su bili zamoljeni da iznesu svoje stavove o ulozi koju turizam ima u njihovoj zajednici. Izražavali su stupanj slaganja na Likertovoj skali od pet stupnjeva za svaku od tvrdnji koje se odnose na tri skupine utjecaja turizma, kao i za izjave koje se odnose na daljnju potporu razvoju turizma. Za svaku od ljestvica: ekonomski, socio-kulturni i ekološki utjecaji turizma, kao i za ljestvicu koja se odnosi na potporu razvoju turizma izračunati su Cronbach alpha koeficijenti (Tablica 2 i Tablica 3). Analiza pouzdanosti pokazala je da su sve četiri ljestvice pouzdane, s Cronbach alpha koeficijentima višim od 0,73 (Hair *et al.*, 2010).

Tablica 2. Učinci turizma – percepcije ispitanika (N = 865)

Turistički učinci	A. S.	S. D.	Cronbach alpha
Ekonomski	4.05	0.667	0.824
Turizam je unaprijedio mogućnosti zapošljavanja u mojoj zajednici.	4.22	0.908	
Turizam je privukao više ulaganja u moju zajednicu.	4.17	0.899	
Turizam je povećao turističku potrošnju.	4.25	0.848	
Životni standard nam se znatno povećao zbog turizma.	3.65	1.039	
Lokalno stanovništvo ima ekonomske koristi od turizma.	3.96	0.924	
Poslovni subjekti imaju ekonomske koristi od turizma.	4.03	0.857	
Sociokulturni	3.56	0.572	0.732
Zahvaljujući razvoju turizma, lokalno stanovništvo ima na raspolaganju veći broj sadržaja i mogućnosti.	3.83	0.957	
Turizam potiče lokalno stanovništvo na sudjelovanje u raznim kulturnim aktivnostima.	3.57	1.011	
Turizam promiče razumijevanje, toleranciju, poznavanje i razmjenu kultura.	3.75	0.994	
Susret s turistima iz različitih zemalja predstavlja dragocjeno iskustvo.	4.2	0.927	
Turizam pozitivno utječe na kulturni identitet naše zajednice.	3.79	1.015	
Turizam doprinosi očuvanju kulturne baštine.	3.83	1.010	
Lokalno stanovništvo ne pati zbog toga što živi u turistički razvijenom području.	2.90	1.136	
Turizam ne ugrožava kvalitetu života lokalnog stanovništva.	3.22	1.160	
Turizam nije rezultirao većim vandalizmom u našoj zajednici.	3.45	1.255	
Turizam nije promijenio našu tradiciju i kulturu.	3.15	1.263	
Turizam nije povećao stopu kriminala.	3.45	1.259	
Okolišni	3.62	0.854	0.797
Turizam je razlog neugodno pretrpanim javnim mjestima u našoj destinaciji.	3.67	1.104	
Izgradnjom hotela i drugih turističkih objekata uništava se prirodni okoliš.	3.43	1.103	
Turizam uzrokuje gužvu i buku.	3.85	1.063	
Turizam je uzrok onečišćenja okoliša.	3.53	1.061	

Napomena: A. S. – aritmetička sredina. S. D. – standardna devijacija

Izvor: rezultati istraživanja

Tablica 2 prikazuje prosječne ocjene slaganja s tvrdnjama povezanim s različitim učincima turizma. Rezultati ukazuju kako su ukupni ekonomski učinci turizma općenito pozitivno ocijenjeni, s ukupnom prosječnom ocjenom od 4,05. Među njima, lokalno stanovništvo kao najpovoljnije percipira utjecaj turizma na povećanje turističke potrošnje, mogućnosti zapošljavanja i ulaganja. Sociokulturni utjecaji, s ukupnom prosječnom ocjenom od 3,56, percipirani su nešto manje pozitivnima u odnosu na ekonomske učinke. Među sociokulturnih učincima, ispitanici se posebno slažu da turizam pruža mogućnosti za susrete s turistima iz različitih zemalja što za njih predstavlja dragocjeno iskustvo (A. S. = 4,2), da zbog razvoja turizma lokalno stanovništvo ima na raspolaganju raznovrsnije sadržaje (A. S. = 3,83) te da turizam doprinosi očuvanju kulturne baštine (A. S. = 3,83). Naposljetku, ispitanici percipiraju negativne učinke turizma na okoliš, gdje su većinom složili da turizam uzrokuje gužvu i buku (A. S. = 3,8).

Ramseook-Munhurrin i Naidoo (2011) istaknuli su potrebu da se u ovakva istraživanja uključi i opći stav ispitanika prema razvoju turizma (kao zasebna varijabla) jer bi takav opći stav mogao utjecati na njihove reakcije na budući razvoj turizma. Stoga se i u ovom istraživanju uključila takva varijabla, a rezultati pokazuju da se velika većina ispitanika slaže da je ukupni utjecaj turizma na njihovu zajednicu u većoj mjeri pozitivan (A. S. = 4,08). No, s druge strane, rezultati su pokazali kako ispitanici imaju podijeljeno mišljenje o tome koliko su dobro informirani o turističkim aktivnostima u njihovoj zajednici (niti se slažu, niti se ne slažu s navedenom tvrdnjom, A. S. = 3,52).

Tablica 3. Potpora budućem razvoju turizma (N = 865)

	A. S.	S. D.	Cronbach alpha
Potpora budućem razvoju turizma	4.19	0.692	0.806
Podržavam razvoj turizma baziran na prirodnim resursima.	4.23	0.922	
Podržavam razvoj atrakcija za veliki broj posjetitelja.	3.91	1.089	
Podržavam razvoj kulturnih i/ili povijesnih atrakcija.	4.28	0.871	
Podržavam razvoj raznih događanja i programa	4.37	0.791	
Podržavam razvoj dodatnih sadržaja (npr. novih smještajnih kapaciteta, restorana, zabavnih i sportskih sadržaja i sl.)	4.15	0.914	

Napomena: A. S. – aritmetička sredina. S. D. – standardna devijacija

Izvor: Rezultat istraživanja

Podaci prikazani u tablici 3 pokazuju da ispitanici općenito podržavaju daljnji razvoj turizma, uz visoku ukupnu srednju ocjenu od 4,19. Ispitanici prepoznaju potrebu daljnjeg razvoja i diversifikacije turističkih sadržaja, proizvoda i usluga. Međutim, najmanje podupiru budući razvoj atrakcija za veliki broj posjetitelja, što ukazuje da su skloniji umjerenom turističkom razvoju koji zahtjeva poštivanje načela ekonomske, sociokulturne i ekološke održivosti. Dodatno, ovi rezultati pokazuju da su stanovnici skloniji unapređenju kvalitete turističke ponude i osiguravanju ravnomjernije

raspoređenih turističkih dolazaka nego povećanju broja dolazaka. Navedeno zahtijeva primjenu odgovarajuće strategije za upravljanje rastućim turističkim dolascima (UNWO i IPSOS, 2019).

Kako bi se utvrdilo koji čimbenici utječu na razinu potpore, provedena je regresijska analiza u kojoj 'potpora budućem turističkom razvoju' predstavlja zavisnu varijablu, dok percepcija ekonomskih, sociokulturnih, ekoloških i ukupnih turističkih utjecaja, razina informiranosti te socio-demografske karakteristike predstavljaju nezavisne varijable (tablica 4).

Tablica 4. Regresijski model – determinante potpore ispitanika turizmu

Varijable	Koeficijent B	Std. Error	t	Sig.	Pokazatelji kolinearnosti	
					Tolerancija	VIF
(Konstanta)	1,358	0,213	6,362	0,000		
Ekonomski učinci	0,113	0,036	3,143	0,002	0,718	1,393
Sociokulturni učinci	0,325	0,042	7,748	0,000	0,716	1,397
Okolišni učinci	0,034	0,025	1,359	0,174	0,886	1,128
Ukupni učinci turizma	0,186	0,030	6,279	0,000	0,678	1,476
Razina informiranosti o turističkim aktivnostima	0,062	0,021	2,903	0,004	0,860	1,163
Prebivalište	-0,051	0,045	-1,129	0,259	0,976	1,025
Duljina života u Istarskoj županiji	0,001	0,001	0,817	0,414	0,983	1,017
Spol	0,058	0,041	1,421	0,156	0,983	1,018
Obrazovanje	0,007	0,034	0,202	0,840	0,905	1,104
Prosječan mjesečni prihod	0,017	0,015	1,135	0,257	0,908	1,101

Napomena: $R^2 = 0.264$; *adjusted* $R^2 = 0.260$; $F(10, 844) = 30.229$; $p < 0.001$; zavisna varijabla: Potpora budućem razvoju turizma; VIF - *variance inflation factors*

Izvor: Rezultat istraživanja

Prema rezultatima prikazanim u Tablici 4, model koji uključuje stavove ispitanika koji žive u Istarskoj županiji objašnjava 26 % njihove potpore daljnjem razvoju turizma ($R^2 = 0.260$; $F(10, 844) = 30.229$; $p < 0.001$). Rezultati pokazuju kako su percepcije ekonomskih i sociokulturnih, kao i ukupnih utjecaja turizma statistički značajni prediktori potpore razvoju turizma. Naime, nalazi ukazuju na pozitivnu i statistički značajnu povezanost, implicirajući na to da što je pozitivnija percepcija ispitanika o ekonomskim, sociokulturnim i ukupnim utjecajima turizma, to je snažnija njihova podrška budućem razvoju. Ovi nalazi potvrđuju rezultate prethodnih studija kao što su Andereck i Nyaupane, (2011), Gursoy *et al.* (2010), Muresan *et al.* (2016), Ramseook-Munhurrin i Naidoo (2011) i Stylidis *et al.* (2014). S druge strane utvrđeno je da percepcije o negativnim utjecajima turizma na okoliš nisu značajan prediktor potpore ispitanika daljnjem razvoju turizma. Pored navedenog, rezultati pokazuju da oni ispitanici koji su bolje informirani o aktivnostima vezanim za turizam u manjoj mjeri podupiru njegov razvoj u odnosu na one koji su manje informirani. Ovaj nalaz sličan je onome kojeg su dobili Látková i Vogt (2012), Nicholas *et al.* (2009) i Rasoolimanesh *et al.* (2015).

U ovom modelu uključeno je pet socio-demografskih varijabli: mjesto i duljina stanovanja u Istarskoj županiji, spol, razina obrazovanja i prosječni mjesečni prihod. Niti jedna od ovih socio-demografskih karakteristika nije se pokazala kao značajni prediktor potpore ispitanika razvoju turizma. Rezultati ovog istraživanja u skladu su s onima Wang i Pfister (2008) koji su također otkrili da nema značajnih razlika između žena i muškaraca u potpori razvoju turizma. Isto tako su i u skladu su s rezultatima Davis *et al.* (1988) i Wang i Pfister (2008) koji su potvrdili da ni razina obrazovanja ni duljina stanovanja nisu značajni prediktori potpore razvoju turizma, dok su u suprotnosti s onima Látková i Vogta (2012) i Rasoolimanesha *et al.* (2015) koji su u svojim istraživanjima utvrdili da je razina obrazovanja značajan prediktor potpore razvoju turizma.

Zanimljivo je kako rezultati ovog istraživanja ukazuju da ne postoje statistički značajne razlike u razini potpore turizmu između ispitanika koji žive na obalnom području Istre (gdje boravi veliki broj turista koji posjećuju Istarsku županiju) i onih koji žive udaljenije od mora. To ukazuje da obje skupine podržavaju budući razvoj turizma bez obzira na razlike u fazama životnog ciklusa njihovih destinacija i broju turista koji ih posjećuju.

Rezultati regresijske analize pokazuju da su percepcije i stavovi stanovnika o turizmu značajni čimbenici u oblikovanju njihove potpore turizmu bez obzira na razlike u njihovim socio-demografskim karakteristikama implicirajući važnost kreiranja turističkog razvoja koji je po mjeri lokalnog stanovnika.

5. RASPRAVA I ZAKLJUČCI

S obzirom na činjenicu da je uloga lokalnog stanovništva ključna u razvoju održivog turizma, od velike je važnosti kontinuirano mjeriti, ispitivati i pratiti njihovu percepciju i stavove prema učincima koje turizam generira u njihovoj zajednici. Poznato je da destinacijski menadžeri moraju uzeti u obzir stavove stanovnika ako teže dugoročno održivom razvoju turizma (Doxey, 1975; Ritchie i Inkari, 2006). Kao što su Gursory i Rutherford (2004) naglasili, stanovnici imaju tendenciju podržati budući razvoj turizma ako percipiraju da je turizam alat za stvaranje pozitivnih ekonomskih učinaka (primjerice generiranje prihoda, povećanje mogućnosti zapošljavanja i slično). McGehee i Andereck (2004) potvrdili su da što je percipirana veća osobna korist od turizma to lokalno stanovništvo manje percipira negativne učinke turizma i veća je vjerojatnost da će snažnije podupirati razvoj turizma (Wang i Pfister, 2008; Ritchie i Inkari, 2006). Pri utvrđivanju determinanti potpore turističkom razvoju mnogi su autori u svoje modele uključivali socio-demografske varijable no njihova su istraživanja dala različite rezultate, što upućuje na potrebu daljnjih istraživanja u različitim destinacijama koja će uključivati i druge varijable. Svrha provedenog istraživanja leži u utvrđivanju povezanosti percepcije stanovnika o utjecajima turizma, njihove informiranosti o turističkim aktivnostima te socio-demografskih karakteristika i njihove potpore razvoju turizma. Iako mjesto prebivališta i godine stanovanja u destinaciji, spol, razina obrazovanja i razina mjesečnog prihoda u ovom istraživanju nisu identificirani kao prediktori potpore stanovnika (ispitanika) budućem razvoju turizma, utvrđeno je da su percipirani pozitivni ekonomski, sociokulturni i ukupni utjecaji turizam pozitivno povezani s podrškom ispitanika. Stoga, rezultati ovog istraživanja upućuju na to da povoljnija percepcija ekonomskih, sociokulturnih i ukupnih utjecaja turizma dovodi do veće potpore njegovom daljnjem razvoju. Navedeno ukazuje kako percipirani troškovi i koristi

turističkog razvoja igraju veliku ulogu kada je riječ o potpori lokalnog stanovništva, dok su neka istraživanja ukazala da utječu i na zadovoljstvo kvalitetom života (Ko i Stewart, 2002; Perles-Ribes *et al.*, 2020). Rezultati su u skladu s prethodnim istraživanjima koji pokazuju da će oni stanovnici koji se slažu da turizam ima pozitivne učinke vjerojatnije podržati razvoj turizma u svojoj zajednici (McGehee i Andereck, 2004). Wang i Pfister (2008) sugeriraju da se navedeno može objasniti teorijom socijalne razmjene, prema kojoj su stavovi stanovnika povoljniji kada percipirane koristi nadmašuju percipirane troškove turističkog razvoja.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da ispitanici izražavaju snažnu potporu razvoju turizma i da je njihova potpora povezana s njihovom percepcijom pozitivnih ekonomskih, sociokulturnih i ukupnih učinaka turizma na njihovu zajednicu, ali i s njihovom razinom informiranosti. U tom smislu, rezultati ove studije su od posebne vrijednosti za destinacijski menadžment jer predstavljaju ključno polazište za usmjeravanje donošenja odluka vezanih uz budući razvoj turizma. Djelujući u skladu s dobivenim rezultatima istraživanja i aktivnijim uključivanjem stanovnika u procese planiranja, destinacijski menadžment može ciljano i učinkovito donositi odluke usklađujući ih s potrebama i očekivanjima lokalnog stanovništva, te posljedično osiguravajući njihovu potporu turizmu. S obzirom da je uspješan turistički razvoj destinacije uvjetovan proaktivnim djelovanjem svih njenih dionika (Jurišić *et al.*, 2019), lokalno stanovništvo treba uključivati u svaki korak procesa planiranja turizma i potrebno ga je upoznati s potencijalnim koristima, ali i troškovima razvoja jer je to preduvjet postizanja dugoročno održivog razvoja.

Glavno ograničenje ove studije ogleda se u činjenici da je istraživanje provedeno samo na području Istarske županije i to netom prije Covid 19 pandemije. Analiza prethodnih istraživanja pokazala je odstupanja u rezultatima povezanim s odrednicama razine potpore turizmu jer značajnost i smjer utjecaja pojedinih varijabli na potporu varira od istraživanja do istraživanja. Navedeno ukazuje na to da postoji potreba kontinuiranog istraživanja stavova lokalnog stanovništva u okviru pojedine destinacije upravo zbog toga što je svaka destinacija jedinstvena i specifična sama po sebi. Stoga se preporučuje provoditi slična istraživanja i u drugim destinacijama koje su u različitim fazama životnog ciklusa, kako bi se rezultati mogli uspoređivati i generalizirati. Pored navedenog, a s obzirom na rezultate provedenog istraživanja, bilo bi poželjno u model uvesti i druge varijable koje bi mogle predstavljati potencijalne prediktore potpore razvoju turizma. U tom kontekstu bi bilo zanimljivo testirati povezanost između percipiranih učinaka turizma i percipirane kvalitete života, kao i utvrditi stavove lokalnog stanovništva o turizmu u vrijeme i nakon pandemije COVID-19.

LITERATURA

- Akis, S., Peristianis, N., Warner, J. (1996) "Residents' attitudes to tourism development: The case of Cyprus", *Tourism Management*, 17(7), pp. 481- 494. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(96\)00066-0](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(96)00066-0)
- Allen L, Long P, Perdue R, Kieselbach S. (1988) "The impact of tourism development on residents' perceptions of community life", *Journal of Travel Research*, 27(1), pp. 16–21.
- Andereck, K. L., Vogt, C. A. (2000), „The Relationship between Residents' Attitudes toward Tourism and Tourism Development Options“, *Journal of Travel Research*, 39, pp. 27-36.
- Andriotis, K., Vaughan, R.D. (2003), "Urban residents' attitudes toward tourism development: the case of Crete", *Journal of Travel Research*, 42(2), pp. 172–185. <https://doi.org/10.1177/0047287503257488>

- Ap, J. (1992) "Residents' perceptions on tourism impacts", *Annals of Tourism Research*, 19(4), pp. 665-690. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(92\)90060-3](https://doi.org/10.1016/0160-7383(92)90060-3)
- Baggio, R., Klobas, J. (2011). *Quantitative methods in tourism: A handbook*. Channel View Publications. Bristol.
- Byrd, E.T. (2007) "Stakeholders in sustainable tourism development and their roles: applying stakeholder theory to sustainable tourism development", *Tourism Review*, 62(2), pp. 6-13, <https://doi.org/10.1108/16605370780000309>
- Choi, H-S., Sirakaya, E. (2005) "Measuring residents' attitude toward sustainable tourism: development of sustainable tourism attitude scale", *Journal of Tourism Research*, 43, pp. 380-394. <https://doi.org/10.1177/0047287505274651>
- Davis, D., Allen, J., Cosenza, R. M. (1988) "Segmenting Local Residents by Their Attitudes, Interests and Opinions Toward Tourism", *Journal of Travel Research* 27(2), pp. 2-8. <https://doi.org/10.1177/004728758802700201>
- Doxey, G. V. (1975) "A Causation Theory of Visitor-Resident Irritants: Methodology and Research Inferences" *Proceedings of the 6th Annual Conference of the Travel and Tourism Research Association* 1, pp. 195-198.
- DZS (2020) *Dolasci i noćenja turista u 2019*. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/04-03-02_01_2019.htm
- Gursoy, D., Rutherford, D. G. (2004) "Host Attitudes toward Tourism: An Improved Structural Model", *Annals of Tourism Research*, 31 (3), pp. 495-516. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2003.08.008>
- Gursoy, D., Chi, C. G., Dyer, P. (2010) "Locals' attitudes toward mass and alternative tourism: the case of Sunshine Coast, Australia", *Journal of Travel Research*, 49(3), pp. 381-394. <https://doi.org/10.1177/0047287509346853>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. (2010) *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective*, 7th Edition, Pearson Education Inc., Upper Saddle River, New Jersey.
- Hadinejad, A., Moyle, B.D., Scott, N., Kralj, A., Nunkoo, R. (2019) "Residents' attitudes to tourism: a review", *Tourism Review*, 74(2), pp. 150-165. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/TR-01-2018-0003/full/html>
- Jafari, J. (2001) *The scientification of tourism*. In: S. Valene; B. Maryann, eds. *Hosts and Guests Revisited Tourism Issues of the 21st Century* (pp.28-41). New York: Cognizant Communication Corporation.
- Jurišić, M., Dlačić, J., Grbac, B. (2019) „Odrednice odanosti lokalnog stanovništva prema marki turističke destinacije“, *Zbornik Veleučilišta u Rijeci*, Vol. 7 (1), pp. 1-15.
- Jurowski, C., Uysal, M., Williams, D. R. (1997) "A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism", *Journal of Tourism Research*, 36, pp. 3-11. <https://doi.org/10.1177/004728759703600202>
- Ko, D., Stewart, W. (2002) "A structural equation model of resident's attitudes for tourism_development", *Tourism Management*, 25, pp. 521-53, [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(02\)00006-7](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(02)00006-7)
- Kim, K., Uysal, M., Sirgy, J. (2013) "How does tourism in a community impact the quality of life of community residents?", *Tourism Management*, 36, pp. 527-540. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2012.09.005>
- Látková, P., Vogt, C. A. (2012) "Residents' attitudes toward existing and future tourism development in rural communities", *Journal of Travel Research*, 51(1), pp. 50-67. <http://dx.doi.org/10.1177/0047287510394193>
- Long, P.H. (2011) "Perceptions of tourism impact and tourism development among residents of Cuc Phuong National Park, Ninh Binh, Vietnam", *J. Ritsumeikan Soc. Sci. Hum*, 3, pp. 75-92.
- McGehee, N. G., Andereck, K. L. (2004) "Factors Predicting Rural Residents' Support of Tourism", *Journal of Travel Research*, 43, pp. 131-140. <https://doi.org/10.1177/0047287504268234>
- Meimand, S.E., Khalifah, Z., Zavadskas, E.K., Mardani, A., Najafipour, A.A., Ahmad, U.N.U. (2017) „Residents' Attitude toward Tourism Development: A Sociocultural Perspective“, *Sustainability*, 9(7), pp. 1170. <https://doi.org/10.3390/su9071170>

- Muresan, J.C., Oroian, C.E., Harun, R., Arion, F.H., Porutiu, A., Chiciudean, G.O., Todea, A., Lile, R. (2016) „Local Residents’ Attitude toward Sustainable Rural Tourism Development”, *Sustainability*, 8, pp. 2-14. doi:10.3390/su8010100
- Nicholas, L.N., Thapa, B., Ko, Y.J. (2009) “Residents’ perspectives of a world heritage site: The pitons management area”, *Annals of Tourism Research*, 36(3), pp. 390–412. <http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2009.03.005>.
- Perles-Ribes, J. F., Ramón-Rodríguez, A. B., Moreno-Izquierdo, L., Such-Devesa, M. J. (2020) “Tourism competitiveness and the well-being of residents: a debate on registered and non-registered accommodation establishments”, *European Journal of Tourism Research*, 24, 2406. <https://doi.org/10.54055/ejtr.v24i.408>
- Ramseook-Munhurrun, P., Naidoo, P. (2011) “Residents’ attitudes toward perceived tourism benefits” *International Journal of Management and Marketing Research*, 4(3), pp. 45-56.
- Rasoolimanesh, S.M., Seyfi, S. (2021), “Residents’ perceptions and attitudes towards tourism development: a perspective article”, *Tourism Review*, 76(1), pp. 51-57. <https://doi.org/10.1108/TR-11-2019-0461>.
- Rasoolimanesh, S., M., Jaafar, Kock, N., Ramayah. T. (2015) “A revised framework of social exchange theory to investigate the factors influencing residents’ perceptions”, *Tourism Management Perspectives*, 16, pp. 335–345. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2015.10.001>
- Ritchie, B.W., Inkari, M. (2006) “Host community attitudes toward tourism and cultural Tourism Development: The Case of the Lewes District, Southern England”, *International Journal of Tourism Research*, 8 (1), pp. 27-44. <https://doi.org/10.1002/jtr.545>
- Soldić Frleta, D., Đurkin Badurina, J. (2019) “Factors affecting residents’ support for cultural tourism development”, *ToSEE – Tourism in Southern and Eastern Europe. Creating Innovative Tourism Experiences: The Way to Extend the Tourist Season*. (16 – 18 May) Opatija, Croatia, 5, pp. 641-653. <https://doi.org/10.20867/tosee.05.13>
- Stylidis, D., Biran, A., Sit, J., Szivas, E.M. (2014) “Residents’ support for tourism development: The role of residents’ place image and perceived tourism impacts”, *Tourism Management*, 45, pp. 260-274. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2014.05.006>
- UNWTO and IPSOS. (2019) *Global Survey – Local Residents Remain Largely Positive to Urban Tourism*. http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/8092947_omt_estudio_internacional_complete_v5_eng.pdf
- Vidal Rua, S. (2021) “Perceptions of tourism: a study of residents’ attitudes towards tourism in the city of Girona”, *Journal of Tourism Analysis: Revista De Análisis Turístico (JTA)*, 27(2), pp. 165-184. <https://doi.org/10.53596/jta.v27i2.359>
- Vodeb, K., Fabjan, D., Krstinić Nižić, M. (2021) “Residents’ Perceptions of Tourism Impacts and Support for Tourism Development”, *Tourism and Hospitality Management*, 27(1), 143- 166, <https://doi.org/10.20867/thm.27.1.10>
- Wang, Y., Pfister, R. E. (2008) “Residents’ Attitudes toward Tourism and Perceived Personal Benefits in a Rural Community”, *Journal of Travel Research*, 47(1), pp. 84-93. <https://doi.org/10.1177/0047287507312402>
- Weaver, D. B., Lawton, L. J. (2001) “Resident perceptions in the urban–rural fringe”, *Annals of Tourism Research*, 28(2), pp. 439–458. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(00\)00052-9](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(00)00052-9)
- Williams J, Lawson R. (2001) “Community issues and resident opinions of tourism”, *Annals of Tourism Research*, 28(2), pp. 269–290. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(00\)00030-X](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(00)00030-X)
- Yoon, Y., Gursoy, D., Chen, J.S. (2001) “Validating a tourism development theory with structural equation Modelling”, *Tourism Management*, 22, pp. 363-372. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(00\)00062-5](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(00)00062-5)
- Zhang, J., Inbakaran, R.J., Jackson, M.S. (2006) “Understanding community attitudes towards tourism and host–guest interaction in the urban–rural border region”, *Tourism Geographies*, 8(2), pp. 82–204. <https://doi.org/10.1080/14616680600585455>

Creative Commons Attribution –
NonCommercial 4.0 International License

Original scientific paper

<https://doi.org/10.31784/zvr.11.1.1>

Received: 4. 1. 2022.

Accepted: 19. 5. 2022.

DETERMINANTS OF RESIDENTS SUPPORT FOR TOURISM DEVELOPMENT

Daniela Soldić Frleta

PhD, Assistant Professor, University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management,
Primorska 46, 51410 Opatija, Croatia; e-mail: danielas@fthm.hr

Dora Smolčić Jurdana

PhD, Full Professor with tenure, University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management,
Primorska 46, 51410 Opatija, Croatia; e-mail: doras@fthm.hr

ABSTRACT

Considering that the role of local people in the development of sustainable tourism is crucial, it is of great importance to continuously measure, observe and monitor their perception and attitude towards tourism activities in their community. Taking into account the economic, socio-cultural and environmental impacts of tourism, this study examines the role of residents' perceptions of these impacts, their level of information about tourism activities and socio-demographic characteristics in determining the extent of their support for tourism development. Istria was chosen as the study area because it is the region with the highest number of tourists in Croatia. Due to the continuous increase in the number of tourists, there is a need to find out how residents deal with such trends and support such development. A field study was conducted, in which 865 completed questionnaires were correctly recorded. The collected data were analyzed using the methods of descriptive statistical analysis, reliability analysis and regression analysis. The results show that the more positive the perception of economic and socio-cultural impacts of tourism, the greater the support of local people for further tourism development. In contrast, perceptions of environmental impacts of tourism and socio-demographic characteristics of residents were not found to be significant predictors of residents' support. An interesting result is the fact that there are no significant differences in support for tourism development between residents living on the coast of Istria and those living far from the sea.

Keywords: *tourism, residents' perceptions, tourism impacts, support, Istria*

